

Summary
V.A.Rebryna

School Computer Science and Olympiad Movement in Kmel'nyts'kyi region: history and Perspectives

The article deals with the experience of organization of work with the gifted students in the Khmel'nyts'kyi region from 1987 to 2010. The organizational and methodological ways of achievement of the positive result are considered. The list of themes to be mastered by students for successful participation at the Olympiad is analyzed. The list of the resources created by the author is given in the network of the Internet for organization of the controlled distance work with students.

Key words: school computer science, Olympiad movement, Khmel'nyts'kyi region.

Дата надходження статті:

„10” лютого 2010 р.

УДК 378.2+378.1: 37 (091) (477) “19/20”

І.Ю.РЕГЕЙЛО,
кандидат педагогічних наук
(м.Київ)

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні у ХХ – початку ХХІ століття: історіографічні аспекти

У статті проведено історіографічний аналіз наукових праць щодо підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні у ХХ – початку ХХІ століття. Висвітлено тенденції, закономірності, підходи до розуміння сутності проблеми у класифікованих автором п'ятьох періодах. Розглянуто чинники, що обумовлювали дослідження періоду “сталінізації”, “хрущовської відлиги”, “перебудови в СРСР”, незалежної України, Болонських реформ.

Ключові слова: підготовка, науково-педагогічні кадри, історіографічне дослідження, аспірантура, докторантура.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Розвиток системи підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні у ХХ – початку ХХІ століття – це невід’ємна частина вітчизняного державотворення, складова національно-культурного відродження країни. Конструктивно-критичне вивчення історико-педагогічного досвіду підготовки кадрів вищої кваліфікації, нагромадженого вітчизняною наукою, є важливим джерелом для визначення напрямків модернізації національної освіти і науки, оскільки за Болонськими реформами третій цикл навчання (аспірантура/докторантура) потребує кардинального перегляду щодо змісту. На сучасному етапі особливе значення мають узагальнюючі, синтезуючі дослідження, що презентують історіографічні аспекти проблеми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні, що й визначено об’єктом нашого дослідження.

Формулювання цілей статті... Метою даної студії є історіографічний аналіз наукових праць у ХХ – початку ХХІ століття, в якому визначено загальні тенденції, напрямки підготовки кадрів вищої кваліфікації в Україні. Хронологічні рамки дослідження охоплюють добу Української радянської соціалістичної республіки (УРСР) та незалежної України (1922-2008).

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Здійснений аналіз досліджень свідчить, що історико-педагогічна наука 1920-1930 рр. не мала спеціальних праць з проблем підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів. Відсутні і системні статистичні дослідження, натомість основною джерельною базою були звіти науково-дослідних установ і організацій УСРР [1]. До аналізу процесу становлення системи освіти вдавалися переважно керівники Наркомосу УСРР і РСФСР. Вагомий джерелознавчий матеріал, нагромаджений у працях О.Бейліна [2], М.Покровського [3], допомагає реконструювати перебіг суспільно-політичних процесів в Україні впродовж 20-30-х рр., встановити тенденції щодо формування кадрів наукової інтелігенції в СРСР. Перші спроби систематизації та аналізу статистичного матеріалу з нашої проблеми знаходимо у наукових розвідках О.Шмідта і В.Смулевич. Особливо зазначимо авторську логіку побудови динамічних рядів структури наукових кадрів [4].

Слід зазначити, що історіографія освіти і науки УРСР підпорядковувалася історичним концепціям російських дослідників, ідеологічний підхід детермінував методологічні засади досліджень, для яких характерно було звеличення успіхів культурного будівництва в Україні за період побудови соціалізму і критика представників так званого українського “буржуазного націоналізму” О.Шумського, М. Скрипника та ін. До певної міри, аналіз і коментар змін та перетворень у галузі підготовки “червоної професури” здійснювався через призму сталінської практики соціалістичного будівництва, уніфікації культурного життя, а тому в наукових джерелах домінував популярно-пропагандистський підхід щодо висвітлення окремих питань.

З особливою гостротою дослідження структури і мобільності наукових кадрів, проблема їх підготовки

й використання постала з кінця 40-х-50-х рр. минулого століття у зв'язку з науково-технічною революцією і перетворенням науки в безпосередню продуктивну силу суспільства. Історіографія цього періоду висвітлювала переважно історію розвитку освіти, школи [5], культури, хоча російська історіографія не полишала вивчення проблем “радянської інтелігенції”, формування професорсько-викладацьких кадрів для вищої школи (С.Кафтанов) [6]. Певний внесок в українські історіографічні студії наприкінці 50-х рр. минулого століття внесли автори монографічної праці про розвиток народної освіти і педагогічної науки в УРСР 1917-1957 рр. [7].

У першій половині 60-х рр. ХХ століття у науковій літературі переважали праці з історії становлення та розвитку народної освіти, в яких соціальний аспект формування науково-педагогічних кадрів висвітлювався побіжно. Водночас слід відзначити позитивні тенденції узагальнення накопиченого матеріалу і виділення для дослідження актуальних проблем щодо розвитку системи підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів доби Радянського Союзу.

Однією з перших праць українських радянських істориків, автори якої використали визначення поняття “інтелігенції”, торкнулися й проблем підготовки кадрів інтелігенції в Українській РСР була монографія Ю.Курносова та А. Бондар [8]. На нашу думку, більш ґрунтовно проблема підготовки фахівців вищої кваліфікації через аспірантуру та докторантуру висвітлена у фундаментальних працях того часу, присвячених 50-річчю жовтневої революції: “Історія Академії наук Української РСР” (1967) [9] та “Розвиток науки в Українській РСР за 40 років” (1967) [10]. Водночас слід зазначити такі недоліки ювілейних видань того періоду, як тенденційність підбору та інтерпретації матеріалу, парадно-ювілейний стиль викладення матеріалу, політизація історії науки, недооцінка дореволюційного потенціалу науково-педагогічних кадрів. До певної міри історіографічні оцінки дослідників несли на собі неминучий для радянської доби ідеологічний відбиток.

До теоретико-методологічних праць, що вийшли друком упродовж 60-х рр. минулого століття, слід віднести наукові розвідки К.Галкіна (1961) з питань становлення системи підготовки наукових кадрів у 1917-1925 рр.; організації аспірантури та її ролі у підготовці наукових кадрів (1925-1930 рр.); наукової і педагогічної підготовки кадрів в інститутах Червоної професури. Висвітлювалися особливості розвитку аспірантури у післявоєнні роки (1941-1956 рр.); нові форми підготовки наукових кадрів, зокрема в умовах розвитку будівництва комуністичного суспільства; упровадження атестації наукових кадрів у СРСР [11]. В історіографії цього періоду помітне місце посідають наукові праці Г.Доброва, В.Чуткарашвілі, Б.Лебіна, в яких проаналізовано динаміку і структуру наукових кадрів з погляду кваліфікаційної, галузевої, вікової характеристик; порушено питання підготовки наукових кадрів переважно в системі АН СРСР. На жаль, діяльності АН УРСР приділено увагу лише опосередковано.

Як показав аналіз, у 60-і роки минулого століття автори більшості наукових праць необ'єктивно оцінюють діяльність КПРС та КП України щодо керівництва сферою науки, обстоюють і доводять “переваги соціалізму”, що практично виключало можливість критично підійти до висвітлення негативних явищ у радянському суспільстві, а отже і в сфері підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів.

Історіографічний процес 1970-1980-х рр. вирізнявся поглибленням соціальних пріоритетів наукового пошуку, однак все ще у контексті наукового обґрунтування формування нової історичної спільноти – радянського народу. Українські дослідники продовжували з'ясовувати генезу соціалістичної інтелігенції, соціально філософські особливості її розвитку (Л. Смоляков) та діяльності для суспільного, науково-технічного прогресу (В. Астахова, Ю. Курносов), виявляли поживавлений інтерес до наукової інтелігенції як однієї із соціально професійних груп (Л. Ткачова, В. Шейк), презентуючи статистичні відомості про кількісне та якісне зростання наукових і науково-педагогічних кадрів (Є. Алексєєв) та уникаючи при цьому аналізу функціональних ознак, соціально професійної специфіки й реального суспільного статусу науково педагогічних кадрів вищої школи (В. Пастухов). У ряді праць висвітлювалась роль і діяльність компартії України у сфері підготовки наукових кадрів через аспірантуру (Т. Щербина); порушувались питання управління підготовкою та використанням наукових і науково-педагогічних кадрів (А.Багаєв, В.Запольська, Т.Кочурова, В.Клименюк) для підвищення їх ідейно-політичного і теоретичного рівня. Підсумковим науково-історичним дослідженням на рубежі 80-90-х рр. ХХ ст. вважаємо колективну монографію Інституту історії АН УРСР (1988), в якій висвітлено проблеми “нової соціальної й інтернаціональної спільноти людей – радянського народу” і підготовки радянської інтелігенції [12].

Наші розвідки переконують, що для цієї доби характерно зображення процесу розвитку освіти та науки як реалізації програмних положень комуністичної партії України у справі культурного будівництва. Науковим пошукам була притаманна ідеологічна спрямованість, що фактично усунула елемент діалогічності і наукової дискусії [13]. Перегляд історії 20-30-х рр. ХХ століття відбувався в рамках панівної методології на основі концепції гуманного демократичного соціалізму та оновлення соціалізму [14]. Однак дослідники порушили ряд нових проблем з історії радянської освіти і педагогічної науки в Україні: репресії щодо інтелігенції, негативне значення “чисток” в освітніх закладах, здійснення

українізації в освітній сфері; переоцінка ролі діячів Наркомосу УРСР в здійсненні підготовки науково-педагогічних кадрів тощо.

Під впливом змін, що розпочалися в суспільстві після 1985 р., з'явилися дослідження, автори яких прагнули неупереджено розкрити маловивчені аспекти даної проблеми у контексті національно-культурного будівництва в УРСР. У період перебудови з'являються наукові праці В.Байдакова [15], Г.Доброва [16], В.Льбіних [17], В.Кременицького, Ю.Курносова [18], Б.Малицького, В.Марущак [19], А.Скляренко та ін., присвячені організації наукової діяльності в Україні. Проблеми атестації наукових і науково-педагогічних кадрів висвітлені в роботах К.Гусева, Б.Лебіна, Б.Розова, однак нез'ясованими залишилися питання нових підходів у системі атестації та ін.

Поєднання наукового аналізу та фактологічного (статистичного) матеріалу щодо професійної, кваліфікаційної, демографічної структури наукових кадрів СРСР знаходимо у колективній монографії за редакцією В.Келле. Ці наукові розвідки відображають більш-менш вичерпну картину динаміки наукових кадрів за тривалий період (1950-1989) і можуть слугувати деякою відправною точкою для майбутніх досліджень у цій галузі. Тут подано методичку вивчення наукових кадрів, зокрема побудови системи соціальних індикаторів розвитку науки як сукупності трьох елементів, що характеризують: суспільні ресурси, використовувані у сфері науки; механізми їх функціонування в системі наукової діяльності; когнітивні, економічні і соціальні ефекти результатів такої діяльності. Авторами чи не вперше обґрунтовано соціальний аспект наукової діяльності, що передбачає оцінку рівня і характеру розподілу і кооперації праці вчених, повноти використання їхнього творчого потенціалу і наявності умов для інтенсивного розвитку науки [20].

У 1991 році почалася розбудова незалежної Української держави, що зумовило активне переосмислення діяльності усіх ланок наукового та освітнього простору. Головними особливостями цього періоду стали відречення вітчизняних науковців від марксистсько-ленінської методології і партійно-класового підходу до аналізу суспільних явищ, широке використання нових, закритих у радянські часи, документів, прагнення переосмислити на основі сучасних методик процес становлення і розвитку системи підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в УРСР. Освітня практика висвітлюється через призму внутрішніх суперечностей, шляхом подолання радянських догматичних схем, усунення міфів, політико-ідеологічних стереотипів та переосмислення теоретичних основ історичного пізнання. Залучаючи до наукового обігу нові архівні документи, статистичні матеріали, дослідники по-новому розглядають процес становлення та розвитку єдиного освітнього і наукового комплексу в Україні.

Історичні дослідження 90-х рр. ХХ– початку ХХІ століття з обраної теми можна об'єднати у чотири групи: узагальнюючі праці з історії підготовки наукових кадрів у різні історичні періоди розвитку України; дослідження, присвячені формуванню радянської інтелігенції; розвідки з окремих аспектів підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в аспірантурі і докторантурі; порівняльні дослідження ступеневої системи підготовки кадрів вищої кваліфікації в аспірантських інституціях і докторських студіях європейських країн.

Об'єктивно, з наукових позицій, оцінюється діяльність Наркомату освіти в 1920-ті – на початку 1930-х рр у розбудову освіти в УРСР у дослідженні В.Липинського. Значна увага приділена встановленню особливостей національної системи освіти і системи підготовки науково-педагогічних кадрів; проаналізовано кадровий склад установ освіти, зроблено аналіз їх кількісного і якісного складу шляхом організації діяльності наукових гуртків і наукових семінарів вищого типу, де навчались найбільш обдаровані студенти старших курсів і підготовки в аспірантурі (2-3 роки) [21].

Характерною ознакою історіографії 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. є поглиблене вивчення соціально-професійних груп серед інтелігенції (І.Богинська, О.Осмоловська, М.Кузьменко). Вивчаючи професійно-освітній рівень, соціально-побутове становище та суспільний статус науково-педагогічної інтелігенції, історики оцінюють наслідки радянської модернізації освіти, її позитивні та негативні сторони в умовах реформування вищої освіти (В.Литвин, В.Погребняк). У науковий обіг уведено матеріал щодо діяльності органів управління наукою, наукових центрів, науково-дослідницьких установ Української РСР у 1917-1927 рр. [22].

Слід зазначити, що діяльність аспірантури та докторантури як основного інституту підготовки наукових фахівців вищої кваліфікації в Україні не стало об'єктом самостійного осмислення, а розглядалося в площині діяльності вищої школи (М.Мірошніченко), розвитку наукового потенціалу (Т.Заяць, О.Курочкіна, О.Кучинська, К.Степанкевич), атестації науково-педагогічних кадрів (Є.Козаков, В.Погребняк). Окремі аспекти підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації науковці вивчали з точки зору різних галузей науки: історичної (Т. Полушкіна, Т. Сидорчук, О. Тарасенко), економічної (І. Булкін, Ю. Жукова, О. Жилінська, О. Обушна, Н. Ісакова), філософської (О. Кубальський), державного управління (О. Котова).

У період трансформування українського суспільства й орієнтування галузі освіти і науки на нові пріоритети початку ХХІ століття відбуваються дискусії про необхідність удосконалення системи

підготовки й атестації наукових і науково-педагогічних кадрів (В.Погребняк, Г.Миленька, О.Котова); управління науково-дослідною роботою вищих навчальних закладів [23]. Національний науково-педагогічний доробок з проблем підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів уособлюють праці О.Астахової, Г.Васянович, І.Жовтої, Р.Ілюшко, О.Литвинюк, О.Попович [24].

До ґрунтовних наукових розвідок відносимо колективну наукову монографію, що присвячена історії одного з найстаріших у Східній Європі університетів – Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Значний історіографічний інтерес становить розділ про діяльність науково-дослідної кафедри педагогіки та аспірантури при ній у 20-30 рр. ХХ ст., особливостях підготовки спеціалістів вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук на провідних кафедрах та в науково-дослідних інститутах; діяльність стаціонарної аспірантури у 30-40-х рр. ХХ ст.; тенденції щодо підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації у 50-90 рр. ХХ ст.; динаміка росту і якісних змін професорсько-викладацького складу за 1956-1990 рр.; форми організації науково-дослідної роботи [25].

Міжнародна система підготовки й атестації вищих наукових кадрів не має єдиних стандартів у галузі вищої освіти загалом. Однак приєднання до Болонського процесу вимагає переходу до принципово інших докторських програм, технологій їх підготовки тощо. За таких обставин гостро постає питання, якою має бути нова система підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, аби забезпечити справді широку і доступну можливість для отримання вчених ступенів (про звання треба говорити окремо) та зробити їх справді вагомими й авторитетними в інтересах і особи, і держави. Ці проблеми порушують Ю. Рарог, М. Головатий, О. Охріменко, Б. Мокін. Значний інтерес у наукових розвідках В.Сергієнка, І.Жиляєва, В.Торкатюка викликають питання, присвячені дослідженню тенденцій розвитку атестаційного процесу в Україні, аналізу методико-нормативної бази підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації і визначення напрямків упорядкування та реформування системи атестації в Україні у світлі інтеграції до освітньо-європейської співдружності [26].

Серед низки наукових праць виділимо дослідження Л.Лобанової, в якому представлено ґрунтовний аналіз архітектури наукових ступенів вітчизняної та зарубіжної систем світи й науки від моменту їхньої появи до сучасного стану, зазначено на необхідності адаптації національної системи підготовки й атестації наукових і науково-педагогічних кадрів найвищої кваліфікації до потреб розвитку національної науки і освіти. Спираючись на основні положення Болонської декларації і Берлінського комюніке, що мають для України характер міжнародних зобов'язань, автор представляє проект Закону “Про підготовку і державну атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації”, підготовленого Центром досліджень науково-технічного потенціалу й історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України” [27]. Наукова новизна результатів дослідження О.Поживілової полягає в тому, що вперше в Україні досліджується формування і діяльність упродовж років незалежності національної системи підготовки і атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації порівняно з аналогічними системами підготовки науковців у провідних державах Європейського Союзу – Великої Британії, Франції, Німеччині та Італії з урахуванням вимог Болонського процесу [28].

Висновки... Таким чином у процесі історіографічного дослідження ми виділили п'ять періодів, які безпосередньо або побіжно торкаються проблеми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні. У першому періоді 20-30 рр. ХХ століття закладено підвалини для вивчення комплексу питань, пов'язаних із розробкою, обґрунтуванням та практичним втіленням в життя радянської моделі освіти і системи підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів. Радянська історіографія періоду 40-60 рр. минулого століття мала некритичний характер та вписувалася в окреслену науковцями “марксистсько-ленінську концепцію” культурної революції. Питання підготовки кадрів вищої кваліфікації як самостійний об'єкт історико-педагогічного дослідження не вивчалось. Зверталася увага лише на окремі аспекти в узагальнених працях, які були присвячені становленню і розвитку системи вищої освіти та науки в СРСР. Наукові розвідки періоду 70-80-х рр. присвячено формуванню нової історичної спільноти – радянського народу. Діяльність аспірантури і докторантури як важливих специфічних педагогічних інституцій України не була предметом окремого наукового аналізу. Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів розглядалася як компонент наукової діяльності університетів, а не окремий вид науково-педагогічної атестації кадрів вищої кваліфікації. Четвертий етап – від 1991 року до початку нового століття пов'язаний з проголошенням суверенітету України, що надало реальну можливість поєднати зусилля вітчизняних та зарубіжних учених у єдину течію студіювання порушеного питання та підвищило можливості роботи з архівними матеріалами. Перше десятиріччя ХХІ століття (п'ятий етап) відзначено появою досліджень, які презентують досвід європейських країн щодо підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів у світлі інтеграційних процесів і неперервної ступеневої освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Звідомлення Всукраїнської Академії наук у Києві за 1923–1927 роки. – К. : Вид-во ВУАН, 1924-1928; Наукові установи та організації УСРР. – Харків : Видання Держ. План. Комісії УСРР.– 1930.
2. Бейлин А. Е. Кадры специалистов в СССР: их формирование и рост / А. Е. Бейлин – М., 1935; Университеты и научные учреждения. – М. : Объединенное научно-техническое общество, 1936. – 586 с.

3. Покровский М. В. О подготовке новых научных работников / М. В. Покровский // Научный работник. – 1927. – №3. – С.44–46; Научно-исследовательские учреждения и научные работники СССР. – М., 1934. – 156 с.
4. Научные кадры и научно-исследовательские учреждения СССР / ред. О. Ю. Шмидт и В. А. Смулевич. – М., 1930.
5. Чавдаров С. Х. Тридцять років радянської школи УРСР / С. Х. Чавдаров // Наукові записки Українського науково-дослідницького інституту педагогіки. – К., 1949. – Т.3.
6. Кафтанов С. Советская интеллигенция в Великой Отечественной войне / С. Кафтанов – М., 1945.– 124 с.; Советская интеллигенция и ее задачи в новой пятилетке. – М., 1947. – 63 с.; Десять лет работы высшей школы // Весник высшей школы. – 1948.– № 5. – С. 3–19.
7. Розвиток народної освіти і педагогічної науки в Українській РСР. 1917–1957. – К. : Радянська школа, 1957.– 448 с.
8. Курносоев Ю. О. У навчання та праці: Підготовка кадрів інтелігенції в Українській РСР / Ю. О.Курносоев, А. Г. Бондар / АН УРСР. Ін-т історії ; відп. ред. Г. М. Шевчук. – К. : Наукова думка, 1964. – 342 с.
9. Історія Академії наук Української РСР : в 2 ч. – К. : Голов. ред. Укр. рад. ннц АН УРСР, 1967.
10. Розвиток науки в Українській РСР за 40 років. – К., 1957.
11. Галкин К. Т. Высшее образование и подготовка научных кадров в СССР : автореф. дис. на соискание уч. ступени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, теория и история педагогики”. – М. : НИИ теории и истории педагогики АПН РСФСР, 1961. – С. 8–9; Галкин К. Т. Высшее образование и подготовка научных кадров в СССР / К. Т. Галкин – М. : Советская наука, 1958. – 175 с.
12. Интеллигенция Советской Украины: некоторые вопросы историографии и методология исследования / АН УССР. Ин-т истории ; редкол. : Ю. А. Курносоев (отв. ред.) и др. – К. : Наук. думка, 1988. – 187 с. – С. 3–4.
13. Колосова Л. Н. Деятельность Компартии Украины по подготовке и воспитанию научных кадров (1966-1970 гг.) / Л. Н. Колосова; Днепропетр. горн. ин-т им. Артема. – Днепропетровск, 1988. – 13 с. Рукопись деп. в ИНИОН АН СССР N 35462 от 7.09.88;
14. СССР в Україні: перше десятиріччя (1919-1921 рр.) / С. Кульчицький – К. : Основи, 1996.
15. Байдаков В. В. Формування наукових центрів АН УРСР в єдиній системі організації науки / В. В. Байдаков, В. В. Кременицький, А. Є.Скляренко // Вісник АН УРСР. – 1984. – №12. – С.78–81.
16. Добров Г. М. Организация науки / Г. М. Добров, В. І. Клименюк, В. М. Одрин, А. А. Савельев / под ред. И. В. Евсеенко-Мисюренько. – К., 1970.
17. Добров Г. М. Основные результаты исследования состояния отбора и подготовки научной молодежи в Академии наук УССР : препр. / [Г. М. Добров, Б. А.Малицкий, В. В.Ильиных и др.]. / АН УССР. Ин-т кибернетики им. В. М. Глушкова. – К. : Ин-т кибернетики, 1989.
18. Курносоев Ю. О. Утворення наукових центрів АН УРСР / Ю. С. Курносоев, А. Є.Скляренко // Український історичний журнал. – 1985. – №10. – С.65 – 75.
19. Добров Г. М. Научные центры Академии наук УССР / [Добров Г. М., Марущак В. Т., Байдаков В. В. и др.]. – К., 1986.
20. Научные кадры СССР: динамика и структура / под ред. В. Ж. Келле и др. – М. : Мысль, 1991.– 284 с.
21. Липинський В. В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки : автореф. дис... д-ра іст. наук : 07.00.01 / В. В. Липинський. – Х., 2001. – 39 с.
22. Савенюк Л. А. Становление системы научно-исследовательских учреждений и организаций в области общественных наук в Украинской ССР (1917-1927 гг.) : автореф. дис. ... канд. истор. наук : 07.00.01 / Л. А. Савенюк. – Одесса, 1991. – С. 8.
23. Степашко В. Матрична модель системи управління науково-дослідною роботою вищих навчальних закладів / В. Степашко // Шлях освіти. – 2007. – №1(43).– С. 24 – 28.
24. Астахова Е. В. Кадровый корпус высшей школы Украины: метаморфозы развития : [моногр.] / Е. В. Астахова ; Нар. укр. академия [Каф. истории Украины]. – Х. : Изд-во НУА, 2006. – 187 с.; Васянович Г. Науково-педагогічна еліта України: реальність і перспективи / Г. Васянович // Проблеми та перспективи формування нац. гуманіт.-техн. Еліти : зб. наук. праць / Нац. техн. ун-т “ХПІ”. – Х., 2004. – Вип. 5. – С. 159–166; Жовта І. Якість науково-педагогічних кадрів вищої школи України / Ірина Жовта // Вища школа. – 2003. – № 4/5. – С. 22–30; Ільющко Р. І. Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації / Р. І. Ільющко // Проблеми науки, освіти та управління : зб. наук. праць / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2003. – Вип. 4. – С. 56–57; Литвинюк О. І. Наукові кадри: конкурентоспроможна якість, а не процес і форма / О. І. Литвинюк // Бюлетень ВАК України. – 2004. – № 2. – С. 4–9; Попович О. С. Проблеми вдосконалення правового забезпечення підготовки та атестації наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні / О. С. Попович, Л. С. Лобанова // Наука та наукознавство. – 2004. – № 1. – С. 44–50.
25. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років [В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев та ін.] ; худож.-оформлювач І. В. Осипов. – Харків : Фоліо, 2004. – 750 с.
26. Сергієнко В. І. Атестація наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні: проблеми і рішення / [В. І. Сергієнко, І. Б. Жилияев, В. І. Торкатюк]. – Харків : ХНАМГ, 2006. – С.9.
27. Лобанова Л. Архітектура наукових ступенів: міжнародна практика і вітчизняні традиції / Л. Лобанова // Вісник НАН України, 2009. – № 1. – С.42 – 55.
28. Поживілова О. В. Розвиток систем підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в європейському регіоні та Україні (1990-2005 рр.) : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Олена Володимирівна Поживілова. – К., 2006. – 181 с.

Анотація

І.Ю.Регейло

Подготовка научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации в Украине в XX- начале XXI века: историографические аспекты

В статье проведен историографический анализ научных работ, посвященных подготовке научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации в Украине в XX – начале XXI века. Освещены тенденции, закономерности, подходы к пониманию сущности проблемы в классифицированные автором 5 периодов. Рассмотрены факторы, обусловившие исследование периода “сталинизации”, “хрущевской оттепели”, “перестройки в СССР”, независимой Украины, Болонских реформ.

Ключевые слова: *подготовка, научно-педагогические кадры, историографическое исследование, аспирантура, докторантура.*

Summary

I.Yu.Regeilo

Training of Research Workers and Teaching Personnel of Higher Qualification in Ukraine in XX - Early XXI Centuries: Historiographic Aspects

The article provides historiographic analysis of scientific works on the training of research workers and teaching personnel of higher qualification in Ukraine in XX – early XXI centuries. The tendencies, principles, different approaches to the understanding of the core of the problem during the 5 periods classified by the author are highlighted. The factors determining the investigation of such periods as “the Stalin era”, “the Khrushchev’s Thaw”, “Perestroika in the USSR”, independent Ukraine, the Bologna reforms are considered.

Key words: *training, research workers, historiographic aspects, postgraduate course, institution of doctoral candidacy.*

Дата надходження статті:

„4” березня 2010 р.

УДК 371.372

Н.І.САМОЙЛЕНКО,
науковий співробітник

(м.Київ);

Л.П.СЕМКО,

науковий співробітник

(м.Київ)

Курси за вибором з інформатики у системі профільного навчання у старшій школі

У статті розглядаються питання, пов’язані з визначенням ролі, яку відіграють курси за вибором (елективні курси) в системі профільного навчання на старшій ступені школи; наголошується на необхідності введення курсів за вибором з інформатики; акцентується увага на проблемах впровадження елективних курсів тощо.

Ключові слова. *Профільне навчання, курси за вибором, елективні курси, поглиблене вивчення окремих предметів, курси за вибором з інформатики.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... У розвинених країнах Європи і США в середині 70-х років XX ст. почали говорити про те, що спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще кілька десятиліть тому, уже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у розв’язанні соціальних, виробничих та економічних завдань. Виявилось, що результати навчання не задовольняють вимоги суспільства, і, насамперед, роботодавців. Зазначалось, що більшість випускників навчальних закладів виявляються навченими, але не готовими до реалізації професійних обов’язків, вирішення професійних і життєвих проблем. Проведені дослідження виявили, що на сучасному ринку праці потрібні люди з іншим, набагато ширшим, ніж лише пізнавальним, набором якостей і можливостей, які, зазвичай, визначають компетентність людини. Можна бути обізнаним, але абсолютно некомпетентним. Реформування української освіти, яке триває останні роки, також стало результатом незадоволення суспільства тим змістом освіти, який породжував навченого спеціаліста, але не здатного до застосування набутих знань на практиці. У цьому ключі велике значення в реформуванні системи освіти має введення профільного навчання. Курси за вибором (елективні курси) відіграють важливу роль у системі профільного навчання на старшому ступені школи. На відміну від факультативних курсів, які існують нині в школі, елективні курси є обов’язковими для старшокласників.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... У зв’язку з введенням профільного навчання нині велика увага приділяється проблемі відбору його змісту в профільній школі. Цим питанням присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема,